تعیین اولویت عوامل موثر بر میزان مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران شرکت‌های تعاونی حمایت از توسعه منابع طبیعی استان اردبیل

علی حمیدی[۱]، علی‌اکبر مهرابی*[۱]، سیداکبر جوادی[۱] و علی‌اکبر ایمانی[۲]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۱۳ - تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۵/۱۶

چکیده

مشارکت و سرمایه‌گذاری ضعیف بهره‌برداران عرصه‌های منابع طبیعی در شرکت‌های تعاونی ایجاب می‌کرد تا تحقیقی در زمینه عوامل موثر و تعیین اولویت آنها صورت گیرد. در این تحقیق با بررسی منابع مختلف پژوهشی و تجربیات چندین ساله اجرایی و ترویجی بین بهره‌برداران مختلف روستایی و عشایری، سه عامل مهم آموزشی و ترویجی، اقتصادی و مسائل اجتماعی شناسایی و در قالب جامعه آماری اعضای هیئت مدیره نه شرکت تعاونی منابع طبیعی شهرستان‌های استان مورد بررسی قرار گرفت. روش تحقیق توصیفی-پیمایشی و اطلاعات موردنیاز از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته و عملیات میدانی جمع‌آوری شد. روایی صوری و ضریب پایایی پرسشنامه به‌ترتیب توسط اساتید متخصص و فرمول آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۶ تائید و داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری متناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. مقایسه میانگین امتیاز عوامل موثر نشان داد که جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل، نمین، نیر و پارس‌آباد بالاترین اولویت را به عوامل ترویجی و اقتصادی در بالا بردن میزان مشارکت و سرمایه گذاری بهره‌برداران قائل شده‌اند. جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل، نیر، خلخال و بیله‌سوار نیز بالاترین امتیاز تاثیرگذاری در موضوع تحقیق را به مسائل اجتماعی اختصاص داده‌اند. درحالت کلی، تجزیه واریانس اختلاف معنی‌داری را بین جامعه آماری شهرستان‌ها و عوامل تأثیرگذار در سطح اطمینان ۹۹ درصد نشان داد. نتایج آزمون دانکن نشان داد که بیشترین تنوع نگرش‌ها/کمترین تشابه مربوط به مسائل اجتماعی و مشارکتی بوده و تنها در دو جامعه آماری شهرستان‌های بیله‌سوار و نیر اختلاف معنی‌دار مشاهده نگردید. طبق نتایج تحقیق، پیشنهاد می‌شود به جای تمرکز بر روی مقوله ترویج و آموزش، مسائل مختلف اجتماعی مانند اصلاح رفتار با ارباب و رجوع، بهره‌گیری از فرهنگ بومی منطقه، اصلاح ذهنیت منفی به تعاونی‌ها، آگاهی‌دهی در باره مزایای مشارکت و اعتمادسازی در بین مردم، به منظور جلب مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شرکت‌های تعاونی در اولویت قرار گیرد. در ادامه و با اولویت شهرستان‌های استان، زیربخش‌های آموزشی و ترویجی و اقتصادی از جمله آموزش‌های کاربردی، اصلاح اساسنامه تعاونی‌ها، واگذاری پروژه‌های اجرایی به تعاونی‌ها و درآمدزا نمودن مشاغل موجود در روستاها مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: مشارکت، سرمایه‌گذاری، شرکت‌های تعاونی توسعه منابع طبیعی.

[۱]- گروه جنگل، مرتع وآبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
*: نویسنده مسئول: amehrabi@ut.ac.ir
[۲]- گروه کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران.

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

مقدمه

موضوع تعاون در اصطلاح یاوری و همراهی متقابل بوده که به صورت کارگروهی داوطلبانه و نظام‌مند صورت می‌گیرد. تشکیل تعاونی‌ها با عنایت به اجتماعی بودن زندگی انسان و نیاز دائمی به همدیگر در حوزه‌های مختلف یک ضرورت انکارناپذیر در طول تاریخ بوده است. بر طبق شواهد موجود، از ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در ایران بنیان‌های اولیه مؤسسات تعاونی و شبه‌تعاونی به منظور اشتراک مساعی گروهی در راه تخفیف و رفع مشکلات زندگی بر اساس عرف و رسوم جاری و خلقیات مردم شکل گرفته‌اند (۱۸). شکل رسمی و قانونی این تشکل‌ها از اواخر قرن هیجدهم در اروپا پایه‌ریزی و بعداً در سایر نقاط دنیا توسعه پیدا کرده است (۱۱). از ضروریات اولیه تشکیل تعاونی‌ها موضوع مشارکت و سرمایه‌گذاری مردم بهره‌بردار بوده و مشارکت به مفهوم سهیم شدن یک فرد در یک اقدام جمعی است (۱۹). مشارکت در تعاونی‌ها یک عمل جمعی آگاهانه و داوطلبانه در سطوح مختلف جامعه هست (۱۳). تعاون در اسلام از دو منظر اخلاقی و اعتقادی و همچنین فقهی مورد توجه و تائید قرارگرفته و در قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز به عنوان یکی از شقوق اقتصاد شمرده شده است. اصول و ارزش‌های اساسی تعاون مبین ضرورت و اهمیت کارکردهای اقتصادی و اجتماعی شرکت‌های تعاونی است متأسفانه از آغاز تشکیل شرکت‌ها در ایران، همواره شاهد توجه بیش از حد به کارکردهای اقتصادی و غفلت از کارکردهای اجتماعی این بنگاه‌های اجتماعی و اقتصادی بوده‌ایم (۷). مشارکت زمینه مناسبی برای دخالت مردم در فرایندهای تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی می‌باشد. تعاونی و مشارکت در واقع دو روی یک سکه‌اند. هنگامی که یک شرکت تعاونی از مسیر پیش‌بینی شده و واقعی خود خارج می‌شود در واقع، ماهیت "مشارکت" در آن تعاونی دچار مشکل شده و باید برای آن فکری کرد. با این اوصاف، در فلسفه تعاونی مشارکت کلید طلایی توسعه اقتصادی و اجتماعی است. مشروط بر اینکه رهبران و اعضا تعاونی‌ها بتوانند مشارکت را به نحوی معنی‌دار در فرایند فعالیت‌ها به کار گیرند (۱). اتحادیه بین‌المللی تعاون، دوام و پایایی نهضت تعاون را در عضویت داوطلبانه و آزادانه اعضا، نظارت دموکراتیک، مشارکت اقتصادی اعضا، خودمختاری و استقلال، آموزش و پرورش، تعاون بین تعاونی‌ها و توجه به جامعه دانسته است. گروه‌هایی که اعضایشان به یکدیگر اعتماد زیادی دارند در حقیقت از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار هستند (۶).

شرکت‌های تعاونی توسعه منابع طبیعی در سطح استان‌های مختلف کشور از جمله در استان اردبیل به‌منظور جلب مشارکت و سرمایه‌گذاری بیشتر بهره‌برداران از عرصه منابع طبیعی با حمایت سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور تشکیل شده که در رسیدن به اهداف خود با مشکلاتی مواجه بوده‌اند. این تحقیق در راستای شناسایی جنبه‌های مجهول قضیه و ارائه راهکارهای لازم در موضوع مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران صورت گرفته است. در زمینه مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شرکت‌های تعاونی در داخل و خارج کشور بنا به اهمیت موضوع تحقیقات متعددی صورت گرفته است. احمدی (۲۰۱۴) طی تحقیقی ثابت کرد که سن و تعداد افراد خانوار با موفقیت صندوق‌های اعتباری خرد روستایی شهرستان فیروزکوه در مقوله توانمندسازی زنان رابطه منفی و با میزان تحصیلات، سازه‌های حمایتی، اقتصادی و آموزشی رابطه مثبت و معناداری دارند. همچنین، فریمانی و همکارانش (۲۰۱۴) با بررسی گرایش روستائیان به صندوق‌های اعتباری روستایی در استان تهران، اثبات کردند که روستائیان درک و نگرش مثبتی به این موضوع داشته و محل سکونت، فاصله محل سکونت تا شهر و میزان درآمد روستائیان در این مسئله مؤثر می‌باشند. عموبیگی و حیاتی (۲۰۱۳) طی مطالعه‌ای نشان دادند که بین متغیرهای سن و تعداد سال‌های تحصیلی با میزان سرمایه اجتماعی درون‌گروهی رابطه مثبت داشته، ولی با تعداد سال‌های سکونت در روستا، سابقه کار کشاورزی، بعد خانوار و میزان مالکیت اراضی رابطه معنی‌داری مشاهده نشد.

روحی و همکارانش (۲۰۱۰) در تحقیقی به منظور تعیین عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتع‌داری شهرستان قائم‌شهر به این نتیجه رسیدند که بیشترین کشش در میان عوامل اجتماعی مربوط به میزان آگاهی بهره‌برداران از طرح‌های مرتع‌داری بوده، ولی متغیر سن اثر منفی روی میزان مشارکت بهره‌برداران در اجرای طرح‌های مرتع‌داری دارند. حیدرپور و همکارانش

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

(۲۰۰۹) طی مطالعه‌ای در تعاونی‌های جنگل‌نشینان بهره‌بردار از منابع جنگلی غرب استان مازندران اثبات کردند که تفاوت معنی‌داری بین میزان مشارکت افراد عضو و غیرعضو در بهره‌برداری از منابع جنگلی وجود دارد. عباسی و همکارانش (۲۰۰۷) درمطالعه‌ای روی عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی در استان اردبیل نشان دادند که متغیرهای میزان مشارکت، رضایت از عملکرد اداره تعاونی، همگامی، همفکری، رضایت از عملکرد هیئت مدیره، مسئولیت‌پذیری، دل‌بستگی اعضا به شرکت، اعتماد، نگرش به نحوه مدیریت، روابط عاطفی و توجیه‌شوندگی اعضا در موفقیت تعاونی‌ها نقش داشته و همچنین طبق نتایج تحلیل رگرسیونی متغیرهای مشارکت، سهولت بازاریابی، استفاده از فن‌آوری، سرمایه اجتماعی، مشارکت خانوادگی وگرانی مواد اولیه در موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌ها نقش دارند. عزیزی (۲۰۰۷) طی مطالعه‌ای روی عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر مشارکت روستائیان در طرح‌های منابع طبیعی مشخص کرد که حمایت مالی مشارکت‌کنندگان از سوی دولت و وابستگی بیشتر مالی روستائیان باعث افزایش مشارکت آن‌ها می‌شود و همچنین انگیزه اجتماعی بیشترین تأثیر را در مشارکت افراد داشته است.

جلالی و کرمی (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای با عنوان عوامل مؤثر بر مشارکت مرتع‌داران در تعاونی‌های مرتع‌داری استان کردستان مشخص کردند که ارتباط با کارمندان منابع طبیعی، تقدیرگرایی، موفقیت مداری، دانش فنی فرد، سطح سواد، سود و هزینه، پیامد اجتماعی مشارکت، خدمات ترویجی و تأمین نهاده دارای همبستگی معنی‌دار با متغیر میزان مشارکت افراد درتعاونی‌ها دارند. لیانگ و همکارانش (۲۰۱۵) در تحقیقی در ایالت ژجیانگ چین مشخص کردند که سرمایه اجتماعی در سه بعد بیرونی، رابطه‌ای و شناختی اثرگذار هست و همچنین رابطه معنی‌داری بین ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی و مشارکت اعضا تعاونی‌ها در جلسات آموزشی و عمومی وجود دارد. کرمی و همکارانش (۲۰۱۸) طی تحقیقی در زمینه برآورد تمایل سرمایه‌گذاری ذینفعان محلی جهت حفاظت و احیای مراتع شهرستان آرادان سمنان اثبات کرد که متغیرهای میزان مبلغ، سن، جنسیت، شغل، تحصیلات، اخلاق‌گرایی یا منفعت‌طلبی، دفعات بازدید و سرانه خانوار می‌تواند در احتمال پذیرش مبلغ پیشنهادی موثر باشد.

مهدوی و همکاران (۲۰۱۸) در بررسی انسجام اجتماعی بین بهره‌برداران عضو و غیرعضو تعاونی‌های مرتعداری استان گلستان نشان دادند که انسجام در بین بهره‌برداران عضو بیشتر بوده، همچنین بعد نزاع در بین اعضای غیرعضو و بعد تعامل در بین بهره‌برداران عضو در رتبه اول قرار گرفته است. بنابراین توسعه و ترویج این تعاونی ها در افزایش انسجام اجتماعی و پیشبرد برنامه‌های مشارکتی خیلی موثر می باشد. نوری‌پور و همکاران (۲۰۱۷) در بررسی عوامل تاثیرگذار بر مشارکت روستائیان در طرح مرتعداری منطقه تنگ سرخ نشان دادند که عوامل اجتماعی، نگرشی، آموزشی-ترویجی و میزان تحصیلات در سطح ۱ درصد رابطه مثبت و معنی داری داشته‌اند و در تحلیل رگرسیونی چندگانه مشخص شد که عوامل اجتماعی، نگرشی، آموزشی-ترویجی، و میزان تحصیلات حدود ۶۶٪ از تغییرات متغیر وابسته بخود اختصاص داده‌اند. عوض‌پور و همکاران (۲۰۱۸) در بررسی تحلیل خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی در استقرار مدیریت مشارکتی مراتع شهرستان میامی سمنان مشخص کردند که میزان سرمایه اجتماعی در بین بهره‌برداران درحد متوسط بوده و پایداری روابط و تعادل شبکه ضعیف و پیوندهای اعتماد مشارکت در بین افراد نیز درحد مطلوبی نهادینه نشده است. از چالش‌های مهم در ساماندهی مدیریت مشارکت مرتع در این منطقه سرعت پایین گردش پیوند اعتماد و عدم اتحاد در بین بهره‌برداران می‌باشد و تقویت هرچه بیشتر سرمایه اجتماعی ضمن اعتمادسازی در شبکه و ایجاد تمایل بهره‌برداران به مشارکت، زمینه موفقیت در مدیریت مشارکتی مرتع را فراهم خواهد آورد.

هاگدورن (۲۰۱۳) در تحقیقی به این نتیجه رسید که ورود محصولات به بازار، مشتریان، سرمایه، مسکن و فعالیت‌های داوطلبانه جمعی و همچنین تمرکز روی فعالیت‌های جمعی دربخش مدیریت منابع طبیعی مهم بوده و به دلیل افزایش فقر، تخریب منابع طبیعی دارای اهمیت بالایی است. ساواگ (۲۰۰۷) نیز در تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر حفاظت از منابع طبیعی و سرمایه‌گذاری ساکنان در حوزه آبخیز والنات اوهایوی آمریکا نشان داد که تمایل

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

ساکنان به حفظ منابع طبیعی مثبت بوده و مدل رگرسیون لجستیک دوتایی چند متغیره نشان‌دهنده تمایل ساکنین به تخصیص بخشی از منابع شخصی به موضوع حفاظت ازمنابع آب و خاک بوده و با مدل انتشار سنی سازگار می‌باشد.

در شرکت‌های تعاونی منابع طبیعی، منظور از سرمایه‌گذاری آورده ریالی اعضا برای تأمین اعتبار سهام تعریف‌شده به منظور ایجاد توان اقتصادی برای شرکت در انجام امورات جهت کسب درآمد و اجرای طرح‌های مختلف احیا و اصلاح عرصه‌های منابع طبیعی و سایر موارد بر اساس اساسنامه شرکت‌ها می‌باشد. منظور از مشارکت بهره‌برداران در این تحقیق نیز میزان عضویت آنها در شرکت‌های تعاونی منابع طبیعی شهرستان‌های استان با توجه به تعداد بهره‌برداران منطقه می‌باشد. هدف اصلی و اختصاصی این تحقیق مشخص کردن اولویت عوامل موثر در موضوع مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شرکت‌های تعاونی منابع طبیعی شهرستان‌های مختلف استان، همراه با نقاط اشتراک و یا افتراق و ارائه پیشنهادهای لازم می‌باشد.

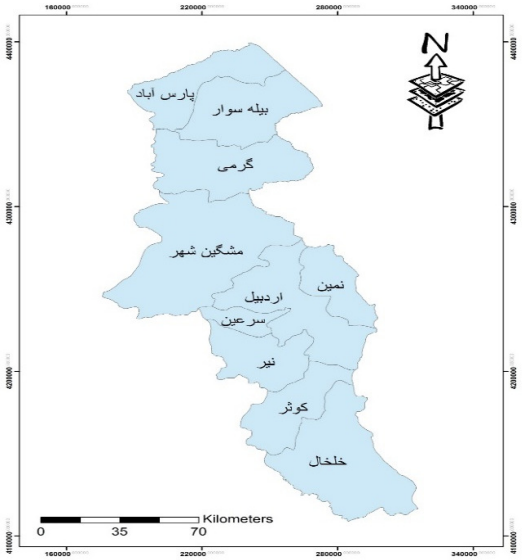
با توجه به هدف تحقیق، فرضیه‌های آن عبارتند از:

- به نظر می‌رسد بین عوامل دخیل در مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شهرستان‌های مختلف استان و اولویت آن‌ها تفاوت وجود دارد.
- با توجه به فرض قبلی، به نظر می‌رسد چرخه فعلی راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های تعاونی شهرستان‌های مختلف به لحاظ اولویت‌بندی و برنامه‌ریزی روی عوامل دخیل معیوب می‌باشد.

مواد و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

این تحقیق در محدوده شهرستان‌های استان اردبیل (شکل ۱)، در قالب ۹ شرکت تعاونی توسعه منابع طبیعی صورت گرفته است. این استان با جمعیتی معادل ۱۲۴۸۴۸۴ نفر و با مساحتی در حدود ۱۸۰۰۰۰۰ هکتار، در شمال‌غرب کشور قرار گرفته است. از نظر عرصه‌های منابع طبیعی استان اردبیل دارای ۱۱۵۰۰۰۰ هکتار مرتع، ۶۵۰۰۰ هکتار جنگل و مابقی مساحت استان دارای کاربری کشاورزی، مسکونی و ... می‌باشد. تعداد بهره‌برداران مجاز، به صورت عشایری و روستایی و دارای پروانه چرا و طرح مرتعداری، در حدود ۳۲۳۷۸ خانوار بوده که بصورت ییلاقی، قشلاقی (عمدتا افرازی) و میان‌بند (مشاعی) با ۶ میلیون واحد دامی و با وابستگی ۷۰ درصدی، از عرصه‌های منابع طبیعی استفاده می‌کنند.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی استان اردبیل و شهرستان‌های آن

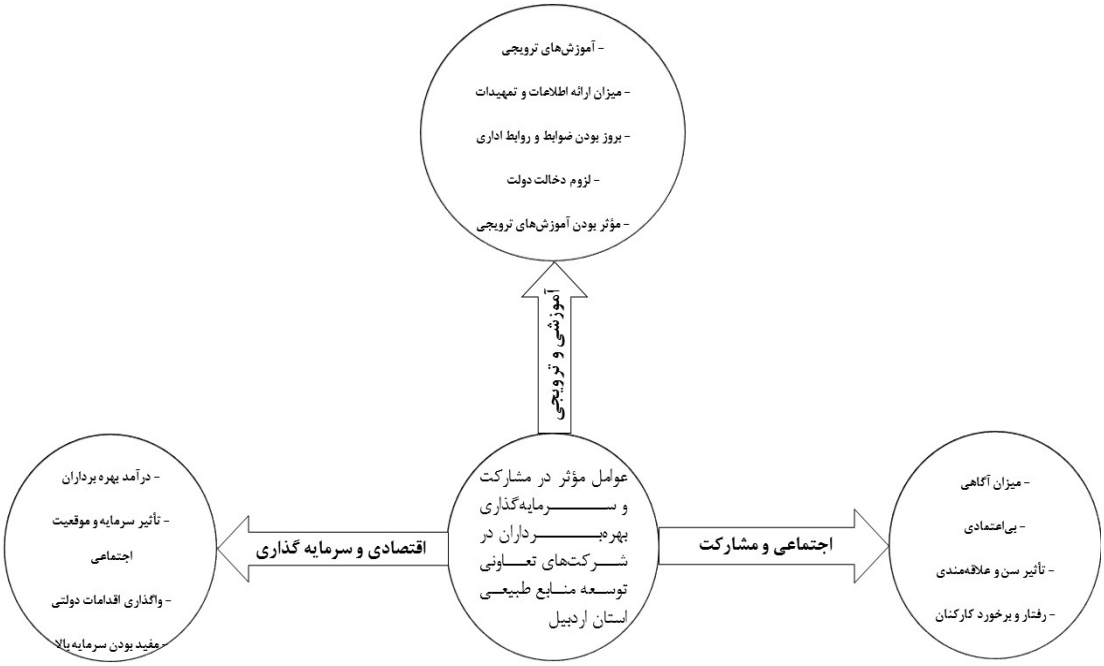
[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

تجزیه و تحلیل آماری

در گام اول پیشینه تحقیق از منابع مختلف استخراج و روش‌های بکار رفته در موضوع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. روش تحقیق در این مقاله از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. در گام بعدی، با توجه به بررسی منابع مختلف پژوهشی و تجربیات چندین ساله اجرایی، آموزشی و ترویجی بین بهره‌برداران مختلف روستایی و عشایری استان، مشخص گردید که عمدتا سه عامل مهم آموزش و ترویج، مسائل اقتصادی و اجتماعی روی موضوع تحقیق موثر بوده که بر اساس آن مدل مفهومی تحقیق مطابق شکل ذیل (شکل ۲) برای این تحقیق استخراج گردید. مطابق با مدل تحقیق پرسشنامه جامع و حاوی سوالات کلیدی به تعداد ۶۳ مورد تهیه و در اختیار اعضای هیئت مدیره شرکت های تعاونی شهرستان‌های استان قرار گرفت (جدول ۱). این داده‌ها بعد از جمع‌آوری و حذف موارد انحرافی و غیر مرتبط کدگذاری شده و با استفاده از نرم‌افزار SPSS، و مدل‌های آماری متناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

در این تحقیق مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران به عنوان متغیر وابسته و سه پارامتر آموزش و ترویج، اقتصاد و مسائل اجتماعی مطابق با مدل مفهومی تحقیق، به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد. روایی محتوایی پرسشنامه تهیه شده توسط چند تن از متخصصان وصاحب نظران و پایایی آن با استفاده از فرمول ضریب آلفای کرونباخ بمیزان ۰/۸۶ مورد تائید قرار گرفت. پس از ارزیابی متغیرهای کیفی این تحقیق، نمره نهایی برای هر شهرستان برآورد و در حقیقت متغیرهای کیفی به متغیرهای کمی تبدیل گردید (۱۲). پارامترهای اصلی مورد مطالعه حاوی سوالات متعددی بود که بر اساس رتبه‌بندی و با جمع نمودن نمرات هر یک از شهرستان‌ها ارزش‌گذاری و نمره کلی حاصل و از طریق تجزیه واریانس یک‌طرفه اختلافات داده‌های کمی مورد بررسی قرار گرفت. سپس، با استفاده از آزمون چنددامنه‌ای دانکن مقایسه میانگین با گروه‌بندی منتظم جامعه آماری شهرستان‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

شکل ۲: مدل مفهومی تحقیق (عوامل مهم مؤثر در موضوع تحقیق، مآخذ: یافته‌های تحقیق)

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

جدول ۱: مشخصات شرکت‌های تعاونی توسعه منابع طبیعی استان اردبیل (مورد مطالعه)

نام شرکت	شماره ثبت	فعالیت	تعداد اعضای اولیه	میزان سرمایه اولیه (میلیون ریال)
ائل سون بیله‌سوار	۶۶۰	کشاورزی، جنگل و مرتع	۲۴۰	۱۷۰
آرتا نیک سبز نیر	۱۳۵	کشاورزی، جنگل و مرتع	۳۰۰	۲۰۰
توسعه منابع طبیعی مشگین شهر	۱۵۷۸	کشاورزی، جنگل و مرتع	۱۵۷۸	۳۵۰
آبادگران منابع طبیعی کوثر	۱۴۹	کشاورزی، جنگل و مرتع	۹۶۶	۵۰۰
توسعه منابع طبیعی خلخال	۱۰۶۷	کشاورزی، جنگل و مرتع	۱۹۷۶	۱۰۰۰
مهراندیش اردبیل	۱۲۴۳۷	کشاورزی، جنگل و مرتع	۷۵	۲۵۰
توسعه ازنای شهرستان گرمی	۱۴۳۱	کشاورزی، جنگل و مرتع	۸۰	۲۵۰
توسعه منابع طبیعی پارس‌آباد	۲۲۸۰	کشاورزی، جنگل و مرتع	۶۵۹	۳۵۰
مرتعداری و جنگلداری سبزکاران نمین	۳-۹۶	کشاورزی، جنگل و مرتع	۵۰	۱۲۰

ماخذ: اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری اردبیل

نتایج

از کل جامعه آماری مورد مطالعه، از نظر جنسیت ۹۴ درصد مرد و ۶ درصد زن، از نظر میزان تحصیلات ۷۲ درصد دیپلم وپائین‌تر، ۱۷درصد لیسانس و یک درصد فوق دیپلم بودند. همچنین، از نظر شغلی ۷۹ درصد کشاورز و دامدار و ۲۱ درصد کارشناس و از نظر طبقات سنی، بیشترین تعداد بین سنین ۵۵-۴۶ سال با فراوانی ۴۳ درصد و کمترین گروه سنی بین ۹۵-۸۵ حدود ۲ درصد بودند. در این تحقیق سه پارامتر اصلی تأثیرگذار در موضوع تحقیق همراه با زیربخش‌های آن‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای این منظور، اختلاف نقطه نظرات جامعه آماری شهرستان‌های مختلف استان مورد تجزیه و تحلیل واریانس یک‌طرفه منابع تغییر قرار گرفت، که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: نتایج تجزیه واریانس بین جامعه آماری شهرستان‌ها وسه بخش اصلی تأثیرگذار درموضوع تحقیق

	منبع تغییرات		مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی‌داری
آموزشی و ترویجی	آموزش‌های ترویجی	واریانس بین گروهی	۴۱	۸	۵	۳	/۰۰۳
	میزان ارائه اطلاعات	واریانس درون‌گروهی	۸۱	۵۴	۱		
	بروزبودن روابط و ضوابط اداری	واریانس کل	۱۲۳	۶۲			
	لزوم دخالت دولت						
	موثر بودن آموزش‌های ترویجی						
اقتصادی و سرمایه-گذاری	درآمد بهره‌برداران	واریانس بین گروهی	۱۵	۸	۱	۲	/۰۰۱۸
	تاثیر سرمایه و موقعیت اجتماعی	واریانس درون‌گروهی	۳۹	۵۴	۱		
	واگذاری اقدامات دولتی	واریانس کل	۵۴	۶۲			
	مفید بودن سرمایه بالا						
اجتماعی و مشارکتی	میزان آگاهی	واریانس بین گروهی	۱۲۸	۸	۱۶/۰۷۵	/۰۳۷	/۰۰۰
	بی‌اعتمادی	واریانس درون‌گروهی	۶۸	۵۴	۱		
	تاثیر سن و علاقمندی	واریانس کل	۱۹۶	۶۲			
	رفتار و برخورد کارکنان						

مآخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج تجزیه واریانس طبق جدول دو نشان می‌دهد که، نقطه نظرات جامعه آماری شهرستان‌های مختلف استان در هر سه پارامتر تاثیرگذار در سطح احتمال ۱ درصد و با حدود اطمینان ۹۹ درصد اختلاف معنی‌دار وجود دارند. به منظور مشخص کردن میزان اهمیت بخش‌های اصلی تأثیرگذار در بین جامعه آماری شهرستان‌های مختلف استان و اولویت‌بندی عوامل در راستای تقدم و تاخر اقدامات اجرایی در موضوع تحقیق، مقایسه میانگین امتیازها در بین شهرستان‌ها به عمل آمد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. طبق نتایج مشخص گردید که در بخش آموزش و ترویج بالاترین میانگین امتیاز را جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل، نمین و پارس‌آباد نسبت به سایر شهرستان‌ها به خود اختصاص داده و پایین‌ترین میانگین

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]
[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

امتیاز به ترتیب جامعه آماری شهرستان‌های خلخال، بیله‌سوار، نیر، گرمی، کوثر و مشگین‌شهر قرارگرفته‌اند.

در بخش اقتصادی و سرمایه‌گذاری بالاترین میانگین امتیاز را جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل، گرمی، نیر و پارس‌آباد و پایین‌ترین میانگین امتیاز را جامعه آماری شهرستان‌های خلخال، بیله‌سوار، نمین، کوثر و مشگین‌شهر بخود اختصاص داده‌اند. در بخش اجتماعی و مشارکت بالاترین میانگین امتیاز را جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل، خلخال، بیله‌سوار و نیر و پایین‌ترین امتیاز را شهرستان‌های مشگین‌شهر، گرمی، نمین، پارس‌آباد و کوثر به خود اختصاص داده‌اند. برای اثبات و یا رد وجود اختلاف معنی‌دار بین عوامل تأثیرگذار در موضوع مشارکت و سرمایه‌گذاری در شهرستان‌های مختلف استان، بررسی دقیقی با استفاده از آزمون دانکن یا توکی برای همگن‌سازی زیرمجموعه‌ها در نرم‌افزار مربوطه انجام شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه می‌شود.

جدول ۳: مقایسه میانگین جامعه آماری شهرستان‌ها در جوابگویی به پارامترهای مهم تحقیق

شهرستان	اجتماعی ومشارکت	اقتصاد وسرمایه‌گذاری	آموزش وترویج
اردبیل	۲۸	۱۱	۱۱
خلخال	۲۸	۱۰	۱۰
گرمی	۲۶	۱۱	۹
بیله سوار	۲۸	۱۰	۱۰
نمین	۲۶	۱۰	۱۱
نیر	۲۸	۱۱	۱۰
پارس‌آباد	۲۵	۱۱	۱۱
کوثر	۲۴	۱۰	۹
مشگین‌شهر	۲۷	۱۰	۹
کل	۲۷	۱۰	۱۰

مآخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۴: نتایج آزمون دانکن در بخش آموزش وترویج

شهرستان	تعداد	گروه یک	گروه دو	گروه سوم	گروه چهارم
کوثر	۷	۹			
مشگین‌شهر	۷	۹			
گرمی	۷	۹	۹		
نیر	۷	۱۰	۱۰	۱۰	
بیله‌سوار	۷	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
خلخال	۷	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
نمین	۷		۱۱	۱۱	۱۱
اردبیل	۷			۱۱	۱۱
پارس آباد	۷				۱۱
سطح معنی‌داری (۵٪)	-	/۰۹۱	/۰۵۶	/۰۸۶	/۰۸۶

مآخذ: یافته‌های تحقیق

در بخش آموزش و ترویج، طبق نتایج آزمون چند دامنه‌ای در جدول ۴، مجموعه جامعه آماری شهرستان‌ها در چهار گروه مختلف قرار گرفتند. در بین شهرستان‌های موجود درهر گروه اختلاف معنی‌دار مشاهده نشده و دارای نقطه نظرات مشابهی بوده‌اند. ولی در بین گروه‌ها اختلاف معنی‌دار در جوابدهی به سؤالات این بخش، فقط بین سه شهرستان مشگین‌شهر، کوثر و پارس‌آباد نسبت به سایر شهرستان‌ها مشاهده شد. در داخل هر گروه نیز شاهد تفاوت (بالاترین و پایین‌ترین) ارزش‌گذاری از سوی جامعه آماری شهرستان‌ها هستیم. در بخش اقتصادی و سرمایه‌گذاری نیز آزمون مذکور مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۵ آمده است:

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

جدول ۵: نتایج آزمون دانکن در بخش اقتصادی و سرمایه‌گذاری

شهرستان	تعداد	گروه یک	گروه دو
کوثر	۷	۱۰	
مشگین‌شهر	۷	۱۰	
نمین	۷	۱۰	۱۰
خلخال	۷	۱۰	۱۰
بیله‌سوار	۷	۱۰	۱۰
نیر	۷	۱۱	۱۱
پارس‌آباد	۷	۱۱	۱۱
اردبیل	۷		۱۱
گرمی	۷		۱۱
سطح معنی‌داری (٪۵)	-	/۰۶۳	/۰۶۳

مآخذ: یافته‌های تحقیق

طبق نتایج جدول ۵، جامعه آماری مورد تحقیق در دو گروه مختلف قرار گرفتند که اختلاف معنی‌داری بین آن‌ها مشاهده نشده و دارای نقطه نظرات مشابهی بودند. ولی در بین گروه‌ها، اختلاف معنی‌دار در جوابدهی به سؤالات این بخش بین چهار شهرستان اردبیل، گرمی، کوثر و مشگین‌شهر نسبت به سایر شهرستان‌ها مشاهده شد. بنابراین نیاز است تا به برنامه‌ریزی‌های مربوط به بخش اقتصادی اثرگذار روی میزان مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران از جهت تفاوت‌ها و تشابهات شهرستان‌ها توجه نموده و متناسب با وضعیت خاص هر شهرستان، اقدامات مؤثر را به عمل آورد. در داخل هر گروه نیز شاهد تفاوت (بالاترین و پایین‌ترین) ارزش‌گذاری از سوی جامعه آماری شهرستان‌ها هستیم ولی در حالت کلی اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد. در بخش اجتماعی و مشارکتی نیز آزمون مذکور مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶: نتایج آزمون دانکن در بخش اجتماعی و مشارکت

شهرستان	تعداد	گروه یک	گروه دو	گروه سه
کوثر	۷	۲۴		
پارس‌آباد	۷	۲۴		
گرمی	۷		۲۶	
نمین	۷		۲۶	
مشگین‌شهر	۷		۲۷	
بیله‌سوار	۷		۲۸	۲۸
نیر	۷		۲۸	۲۸
اردبیل	۷			۲۸
خلخال	۷			۲۸
سطح معنی‌داری (٪۵)	-	/۰۰۰	/۰۶	/۰۰۰

مآخذ: یافته‌های تحقیق

طبق نتایج مشخص گردید که در این پارامتر، شهرستان‌های استان در سه گروه متفاوت قرار می‌گیرند. درگروه اول جامعه آماری شهرستان‌های کوثر و پارس‌آباد و در گروه سوم شهرستان‌های بیله‌سوار، نیر، اردبیل و خلخال در سطح ۱ درصد اختلاف معنی‌داری با یکدیگر داشته و شهرستان‌های گرمی، نمین، مشگین‌شهر، بیله‌سوار و نیر فاقد چنین اختلاف معنی‌داری با یکدیگر در سطح ۵ درصد بوده و دارای نقطه نظرات مشابهی بودند. همان‌طوری که مشاهده می‌شود، تنوع نقطه نظرات در این بخش زیاد بوده و بایستی با دقت تمام در این بخش برنامه‌ریزی صورت گیرد. درگروه اول، دو شهرستان‌های کوثر و پارس‌آباد به میزان مساوی به این بخش ارزش قائل شده‌اند و اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد داشته‌اند. در گروه دوم، بالاترین ارزش را جامعه آماری شهرستان‌های بیله‌سوار و نیر و در حد متوسط مشگین‌شهر و پایین‌ترین ارزش را شهرستان‌های گرمی و نمین به این بخش قائل شده‌اند. ولی

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]
[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

در حالت کلی اختلاف معنی‌داری با همدیگر درگروه مربوطه نداشتند. در گروه سوم، شهرستان‌های بیله‌سوار، نیر، اردبیل و خلخال به میزان مساوی به این بخش ارزش قائل شده‌اند و اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد داشته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

در موضوع مشارکت و سرمایه‌گذاری شرکت‌های تعاونی توسعه منابع طبیعی عوامل مختلفی دخالت دارند. دراین تحقیق سه پارامتر مهم آموزش و ترویج، اقتصاد و مسائل اجتماعی در سطح شهرستان‌های مختلف استان در قالب جامعه آماری هیئت مدیره شرکت‌های تعاونی منابع طبیعی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. با مقایسه میانگین امتیاز بخش‌های مهم تأثیرگذار در موضوع تحقیق، مشخص شد که در بخش آموزش و ترویج شهرستان‌های اردبیل، نمین و پارس‌آباد بیشترین امتیاز را نسبت به دیگر شهرستان‌ها در سطح استان به این مسئله قائل شده‌اند و معتقدند اگر روی موضوعات مختلف آموزشی و ترویجی حوزه منابع طبیعی و کشاورزی در بین بهره‌برداران تلاش شود افزایش مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شرکت‌های تعاونی توسعه منابع طبیعی را به دنبال خواهد داشت. بنابراین در این شهرستان‌ها به جای تمرکز روی مسائل اقتصادی و اجتماعی، باید روی بخش آموزش و ترویج تمرکز نموده تا جواب قابل قبولی را اخذ نمود و از سوی دیگر در موضوع آموزش و ترویج نیز اولویت با شهرستان‌های اردبیل، نمین و پارس‌آباد نسبت به سایر شهرستان‌های استان به خاطر اثرگذاری زیاد موضوع می‌باشد. این مطلب نشان‌دهنده اختلافات حساس نگرشی در بین جوامع شهرستان‌های مختلف می‌باشد. برنامه‌ریزی یکدست و رویه یکسان در برخورد با جوامع مختلف توسط دستگاه‌های مسئول و سایر متصدیان با ناکامی همراه خواهد بود. در قسمت اقتصادی و سرمایه‌گذاری نیز با کمی تغییرات، شرایط به همین منوال است. جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل، نیر و پارس آباد در مسائل اقتصادی بیشترین امتیاز را به این بخش در قیاس با سایر شهرستان‌ها قائل شده‌اند. با توجه به وجود مسائل مختلف در شهرستان‌های ذکر شده و اولویت بحث‌های اقتصادی جامعه آماری معتقدند در صورت اهمیت‌دهی به بحث اقتصاد از جمله بالا بردن در آمد فعلی، ورود افراد دارای سرمایه و موقعیت اجتماعی و واگذاری پروژه های اجرایی به تعاونی‌ها می‌توان میزان مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران را بالا برد.

در بخش اجتماعی و مشارکتی، جامعه آماری شهرستان‌های اردبیل و نیر به دلیل داشتن دیدگاه جامع به مسائل مختلف در بین جوامع بهره‌بردار در سطح استان و شهرستان خلخال به دلیل عدم توسعه‌یافتگی هم سطح با سایر شهرستان‌ها و شهرستان بیله‌سوار به دلیل مشکلات عدیده و تنازعات اجتماعی دربحث مالکیت عرصه‌های منابع طبیعی از یک طرف و توسعه کشاورزی منطقه و توجیه‌پذیری اقتصادی بالای آن از طرف دیگر، موجب اختصاص بیشترین میانگین امتیاز به این مقوله شد و نیازمند کار بیشتر روی مسائل اجتماعی شهرستان‌های مدنظر برای تحقق مشارکت و سرمایه گذاری بهره‌برداران در شرکت‌های تعاونی می‌باشد. در حالت کلی با تجزیه واریانس بین جوامع آماری شهرستان‌ها و بخش‌های مهم تأثیرگذار در موضوع تحقیق مشخص شد که اختلاف معنی‌داری در ارائه نقطه نظرات در شهرستان‌های مختلف وجود دارد. برای بررسی دقیق‌تر اختلاف معنی‌دار بین عوامل تأثیرگذار در موضوع تحقیق و جوامع آماری شهرستان‌های مختلف از آزمون دانکن استفاده شد که نهایتاً مشخص گردید که بیشترین تنوع نقطه نظرات/کمترین تشابه در بخش اجتماعی و مشارکتی بوده، که تنها دو جامعه آماری شهرستان‌های بیله‌سوار و نیر اختلاف معنی‌دار نداشتند؛ اما جامعه آماری هفت شهرستان استان دارای نقطه نظرات مختلف بودند که نشان‌دهنده پیچیدگی خاص، مشکلات و مسائل متنوع در این حوزه بوده و نمی‌توان نسخه واحدی را در موضوع مشارکت و سرمایه‌گذاری بالای بهره‌برداران پیچید. لذا پیشنهاد می‌شود در هر شهرستان با تعاملات مستمر و شبانه‌روزی روی مسائل مختلف اجتماعی کار کرده و نسخه ویژه هر شهرستان را تهیه و اقدام نمود. بنابراین چرخه فعلی راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های تعاونی با دیدگاه سنتی و عمدتاً تمرکز روی بخش آموزش و ترویج معیوب بوده و امکان تحقق تمامی اهداف وجود ندارد. بنابراین فرضیه مطرح شده مبنی بر متفاوت بودن عوامل دخیل در مشارکت

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شهرستان‌های مختلف و همچنین معیوب بودن چرخه فعلی راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های تعاونی شهرستان‌های استان اثبات می‌شود.

براساس نتایج تحقیق مشخص شد که عوامل اجتماعی و مشارکتی دارای اثرگذاری بیشتر نسبت به عوامل اقتصادی و آموزشی و ترویجی در موضوع تحقیق دارند و جواب‌های حاصله در شهرستان‌های مختلف استان با درصدهای مختلف، علی‌رغم برخی تشابهات بین برخی شهرستان‌ها، درحالت کلی معنی‌دار بوده است. با عنایت به متفاوت بودن اولویت پارامترها در بخش‌های مختلف تأثیرگذار در موضوع تحقیق در سطح شهرستان‌ها، باید نسبت معنی‌داری هرکدام از پارامترها در هر شهرستان برنامه‌ریزی و اقدام لازم به عمل آید و به هیچ عنوان سرمایه‌گذاری در حوزه‌های بدون اولویت، چه از سوی دستگاه‌های دولتی و چه از سوی اعضای هیئت مدیره شرکت‌های تعاونی منابع طبیعی، صورت نگرفته و با وسواس کامل اقدامات صورت گیرد. نتایج بدست آمده دراین تحقیق با بسیاری ازنتایج تحقیقات داخلی و خارجی ازجمله لیانگ (۲۰۱۵)، نوسیکو (۲۰۱۳)، محمدی (۲۰۰۰)، جلالی و کرمی (۲۰۰۶)، عزیزی (۲۰۰۷)، آنیه‌بوت (۲۰۱۱) و قربانی (۱۳۹۴) مطابقت داشته و به اشکال مختلف در این حوزه تحقیقات لازم را انجام داده و به نتایج مشابهی نیز رسیده‌اند؛ در این تحقیق نیز اهمیت مسائل اجتماعی و اثرات آن روی مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران تک‌تک شهرستان‌ها به صورت ویژه مشخص گردید. در دو تحقیق مربوط به مهدوی (۲۰۱۸) و عوض پور (۲۰۱۸) از بین تمامی عوامل دخیل در موضوع مشارکت بهره‌برداران، موضوع انسجام اجتماعی و سرمایه اجتماعی نقش اول در تعاونی‌ها بازی کرده که این موضوع به نوعی در این تحقیق نیز که مربوط به مسائل اجتماعی است باثبات رسیده و مورد تایید قرار گرفته است. در تحقیق نوری پور (۲۰۱۷) مشخص شده که عوامل اجتماعی و آموزشی و ترویجی در مشارکت روستائیان در طرح‌های مرتعداری در سطح یک درصد معنی‌دار بوده که با نتایج این تحقیق کاملا مطابقت دارد.

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود به جهت معنی‌داری پارامترهای اجتماعی، اقتصادی و ترویجی در تمامی شهرستان‌ها و علی‌الخصوص مسائل اجتماعی با کمترین تشابه و بیشترین تفاوت و اولویت آنها در سطح شهرستان‌ها برنامه‌ریزی مستقل صورت گرفته تا شاهد بالارفتن میزان مشارکت و سرمایه‌گذاری بهره‌برداران در شرکت‌های تعاونی بود. بنابراین در اولویت اول، عوامل اجتماعی از قبیل بالا بردن آگاهی بهره‌برداران از مزایای مشارکت، بهره‌گیری از فرهنگ بومی، اعتمادسازی، پوشش کامل بهره‌برداران درقالب تعاونی‌ها و اصلاح ذهنیت اقتصاد دولتی و از بخش اقتصادی موضوع سرمایه و نهایتا عوامل آموزشی و ترویجی مدنظر قرار گیرد. این اولویت‌ها در وضعیت فعلی از سوی دستگاه‌های اجرایی و متصدیان شرکت‌های تعاونی منابع طبیعی رعایت نمی شود و درست برعکس آن عمل می شود. از طرف دیگر، با توجه به اولویت‌بندی پارامترهای تحقیق در هر یک از شهرستان‌ها، برنامه‌ریزی با اولویت شهرستانی اقدام شود تا نتیجه لازم که بالا بردن میزان مشارکت و سرمایه‌گذاری است، تحقق یابد.

References

1. Abbasi, R., B. Rasoulzade & P. Abbasi, 2009. Effective factors on success and failure of success of production cooperatives in Ardebil province. Cooperative Magazine, 71-90. (In Persian)
2. Ahmadi, A. & M. Qadiri, 2015. Structures effective on success of microfinance funds in economic empowerment of rural women in Firoozkooh City. Geographic Human Resource Studies, 759-772. (In Persian)
3. Amubeigi, A. & D. Hayati, 2014. Structures affecting intergroup social capital (Case Study of Cooperative Projects in Fars Province's General Management Plan), Journal of Watershed Management Science and Engineering in Iran, 8(24): 47-56. (In Persian)
4. Avazpour, L., M. Ghorbani & R. Erfanzadeh, 2018. Structural characteristics analysis of beneficiaries' social capital in rangeland participatory management establishment (Miami City of Semnan). Rangeland, 12(4). (In Persian)
5. Azizi Khalkhili, T., 2007 .Impacting structures on rural participation in watering management; the case of Dorudzan Dam watering network. M.Sc. Thesis Agriculture, Shiraz University.

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]

6. Coleman, J., 1988. Social capital in the creation of human capital. American journal of sociology, 94:95-100.
7. Ghaffari, G. & Niyazi, M., 2007. Participation sociology. Nazdik Tehran. (In Persian)
8. Hagedom, K., 2013. Natural resource management: The role of cooperative, institutions and governance. JEOD, 2(1): 101-121.
9. Heidarpour Z., H. Shabanalifami, A. Asadi & I. Malekmohammadi, 2009. Membership role in foresters' cooperatives on exploiting forest resources of western Mazandaran Province. Cooperative Journal, 20th Year, 91-115. (In Persian)
10. Jalali, M. & A., Karami, 2006. Determination of factors affecting rangers' participation in Commodity Commodities in Kurdistan Province's rangeland cooperatives. Research & Development Research, 19(1): 35-45. (In Persian)
11. Hoyet, A., 1989. Cooperatives in other countries. Cooperative in Agriculture. Ed .D. cobia. Newjersery, USA, 81-97.
12. Irvani, H., & A. Khajeh Nouri, 1991. A statistical method for converting qualitative responses to quantitative values with maximum likelihood. Iranian Journal of Agricultural Sciences. (In Persian)
13. Jabbari, h., 1998. Social participation and development. Collection of the social development conference articles of the Ministry of Interior, 7-8. (In Persian)
14. Karami, A., M. Ghorbani, H. Azarnivand & H. Rafiee, 2018. Estimation of willingness to address local beneficiaries for pasture land conservation (Aradan city of Semnan). Rangeland, 12(2):1-5. (In Persian)
15. Liang, Q., 2015. Social capital, Member participation, and cooperative performance: Evidence from china's Zhejiang. International Food and Agribusiness Management Review, 18(1): 49-78.
16. Mahdavi, S. Kh., A. Abedisarvestani, M.R. Shahrokhi & F. Ghafourirouz 2018. Comparative study of social integrity: a study among member and non-member beneficiaries of Golestan Province's rangeland cooperatives. Rangeland, 12(1). (In Persian)
17. Moghadas Farimani, Sh., M. Rajabbeygi, A. Ahmadi Qabankandi & M.M., Majid Azar, 2014. Villagers' propensity to rural credit funds (Case Study: Tehran Province). Scientific and Applied Institute of Agricultural Jihad. (In Persian)
18. Mohajerani, A., 2007. Development of rural cooperative system in Iran. Village and Development Quarterly. (In Persian)
19. Mohseni, M., 2003. Social participation in Iran, Tehran, Aron Publications. (In Persian)
20. Nooripour, M., H. Rastgari & M. Khosrojerdi, 2017. Analyzing factors influencing Villagers' participation in Tang Sorkh multipurpose rangeland plan. Rangeland, 11(2):6. (In Persian)
21. Rouhi, F., 2010. The role of social factors on rancher's participation in range management plans (case study of Ghaemshar). Rangeland, 4:474-483.
22. Savage, S., 2008. Factors affecting natural resource conservation investments of residents in the lower big Walnut Creek watershed Ohio. Journal of soil and water conservation, 12: 1-14.

[Downloaded from rangelandsrm.ir on 2026-10-31]

[DOR: 20.1001.1.20080891.1400.15.1.7.2]